

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisdiednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Hegedűs István.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, DR. FERENCZI ZOLTÁN, RIEGER JÁNOS.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ívnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt. félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakása bel-farkasutca 15. szám); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútea, 7. sz. a.) küldendők.

Az országos tanító-gyűlés eredménye.

Mégis csak igaz marad az a megjegyzés, melyet egy francia szellemes író az élet eseményeire tett. Nem úgy ütnek ki, mint a hogy vártuk és reméltük azokat; de úgy sem, mint a hogy féltünk és aggódtunk miattuk. Az országos tanítógyűléssel is így történt. Sok rossz jövődőlés, nem egy keserű kifakadás, méltatlan megtámadás előzte meg; a gyanúsítást sem kerülte ki a kormány, melyet tulajdoníthat talán nem elég tapintatosan elárult bizalmatlankodásának, vagy túlvitt aggodalmaskodásainak: és az eredmény megczáfolta a kételkedőket, meggyőzte a bizalmatlankodókat, eloszlatta az aggodalmakat. De másfelől az eredmény épen nem mondható oly fényesnek, mely minden várakozást kielégítene. Mi mondjuk ezt, kik az országos tanító-gyűlés megtartását a jelen szervezet mellett is felibe becsültük a „szövetéses”-ek ígéretéseinek; a kormánnyal karöltve munkálkodást üdvösebbnek tartók az igazándi „bölcse”-szép és mindig erőteljes kifejezéseinél.

Elmondjuk őszintén: miben látunk vívmányt; de el azt is, miben látunk még csak kezdeményezést, tapogatózó tetovázást vagy meg nem állapodott tervezetést

Vívmány maga a fölébredt közszellem, vívmány maga az országos jelleget öltött, törvényes alakot talált egyesülés. Vívmány a kölesönös egyetértés, a higgadt tanácskozás felvilágosító, érlelő hatása; vívmány a szervezkedés létesítése, vívmány a sajtó jóindulatu, osztatlan figyelme, melylyel a néptanítók és a népnevelés ügyét kísérte; vívmány az általánossá vált azon meggyőződés, hogy a népnevelésügy 13 év alatti lendülése részben a társadalom buzgó tevékenységének köszönhető; de másfelől a kormányt sem lehet tétlenséggel vádolni. Egy negyedmilliót költöttünk a népnevelésre 1868-ban, most e czélra 10 millió fordítatik a nemzet áldozatkészségéből. Mily lekötélőző, mily felelősségre kényszerítő e tudat, mely a tanítóra köteleességeket szab!

Gönczy jól mondta beszédében, hogy ha beszélünk, és méltán, jogokról, ne feledkezzünk meg a köteleességekről.

De e vívmány mellett a felekezeti néptanodákkal szemben tanusított tartozkodás, népoktatási viszonyaink fejletlenségére; a haladás oly gátjára mutat, melyet határozatokkal el nem hárihatunk.

Ismételten felhívjuk tisztelt kartársaink figyelmét azon nézetünkre, hogy a népnevelési egyletek feladata leendő az egymással nem épen egybehangozóan működő erőket szerencsésen egyesíteni, vagy legalább egyöntetű szellemben való eljárásra bírni. A nagy gyűlés folyama alatt egybegyűlt reformatus tanítók értekezletének megállapodásai mutatják, hogy mily igazán felfogják a felekezeti néptanítók teendőiket, mily rokonszenvvel egyesülnek az összes néptanítókkal együttes működésre.

Épen ezért igen általánosnak, mondhatni másodrangu szerepre kárhoztatottnak tartjuk a népnevelési egyletek kérdésében hozott határozatot. Ha a társadalom tevékenységét még fokozottabb mérvben akarják a népnevelés lendítésére irányozni: a népnevelési egyletek létesítése tárgyában behatóbb és gyakorlati szempontból sikeresebb tanácskozásra lett volna szükség, mint a melyet ez ügynek szentelt az országos tanítógyűlés.

Nem tartjuk kielégítő eredménynek a fegyelem kérdésében hozott megállapodásokat sem. Oly általános szintelen, oly és kevés gyakorlati becsesl bíró határozatokat hozott a gyűlés, melyeket bizton mellőzhetett volna. Határozottan nem volt e kérdés kellemően előkészítve. A megyei tanszermuzeumok terve már ügyesen van elkészítve. A végrehajtás az egyes tanítóegyesületek buzgalmától függ, legalább a kezdeményezés bizonyára.

Tapogatózásnak tartjuk az országos tanító-gyűlés megállapodását a takarékpénztárak kérdésében is, sokkal helyesebbnek tartottuk volna, ha a takarékpénztárakat nem oly lágymeleg lelkesedéssel karolják föl és nem az egyes néptanítók jótetszésétől teszik függővé, hogy behozzák vagy nem. Gyakorlati eredményre veze-

több lesz vala, ha az egyes vidéki tanítótestületek útastíttatnak, hogy felterjesztést tegyenek akár az előkészítő bizottsághoz, akár a kormányhoz, ki szívesen elvállalta volna e kérdésben a közreműködést, arra nézve, hogy a takarékpénztár mily alakban hozható be; a gyermekek az egyes helyeken munkájokkal tudnak-e megtakarítani valamit, nincs-e elháríthatlan akadály a takarékpénztár behozatalának.

E felterjesztések tiszta képet adnának a viszonyokról, melyek közt a takarékpénztár behozható lesz. Ez adatok nyomán a jövő tanító-gyűlés hozhatna több gyakorlati eredménnyel határozatot.

Örömmel üdvözljük azonban az országos tanító-gyűlés azon határozatát, melyeket az „ismétlő-iskolák“-ra nézve hozott; mert az ismétlő iskola köteles növendékek közt ügyes és gyakorlati szempontból helyes különbséget tesz. A városi és falusi viszonyokra vonatkozó megkülönböztetést is csak helyeselni tudjuk; de vártuk volna, hogy a tanítógyűlés a népoktatási törvénynek az ismétlő-iskolák tervére vonatkozó részének gyakorlati nehézségeire bővebben reflectál és a kormány figyelmét egy kissé hatósabban unszolja e téren való kezdeményezésre.

Ennél égetőbb kérdése népnevelési politikánknak nincs. E kérdésben hozott határozatokat helyeseknek tartjuk, de nem kielégítőknak. Reméljük azonban, hogy a kormány figyelmének felhívására ennyi is elég.

Az országos tanító-gyűlés eredményét nem azért vettük a fentebbiekben bírálat alá, mert ellenzéki viszketeget érzünk; e viszketeg nem bántott akkor sem, mikor másoknál ugyancsak kifejlődött, de mert a haladás iránti vágyunk kielégíthetetlen; mert a tényekbe akarnók vinni mindazon nemcs eszméket, melyek nagy Eötvösünket lelkesíték, mikor a népnevelési egyleteket javasolta és Molnár Aladárt lelkesíték a sirig. A nagy emberek néma sirja engem mindig aktivitásra és nem kisszerű csüggedésre vagy mindennel megelégedő optimismusra hangol. A küzdelem kezdetén vagyunk, melynek hivatása a democrat uralomra jogosított népet ez uralomra igazán képpé és méltóvá tenni. Ne legyünk a kötelességek terén kevéssel megelégedők, ne legyünk a jogokra nézve túlkövetelők.

Adja isten, hogy a jövő országos tanító-gyűlés még jobb eredménnyel végződjék.

Hegedüs István.

M o l n á r A l a d á r .

A magyar közoktatásügy egyik legjelesebb bajnoka, a halhatatlan Eötvös teremtő geniusától közvetlenül ihletett, terveibe beavatott tanférfin, a közoktatásügy történetének páratlan bűvára: M o l n á r A l a d á r nincs többé. Augusztus 17-én fejezte be küzdelmes életét,

melynek végét a legyőzhetetlen kórral folytatott iszonyu tusa vetette. Tüdővész áldozata lett, mely fáradhatatlan munkássága folytán halálössé fokozódott. Álljon itt az egy hosszú élet munkásságot végzett derék férfiú életének képe futólagos vonásokban.

Molnár Aladár született 1839-ben, Veszprémben, hol atyja Dénes a megye központi főszolgabírája volt, s azért a megye székhelyén kelle laknia. De fia még csak 6 éves volt, midőn — megyéje közszeretetéül kísérve — hivataláról lemondott, s falusi birtokára, Tur-Vázsonyba költözött. Itt kezdette tanulását Aladár, részint a ref. mester, részint otthon házi tanítója vezetése mellett. Atyja 1848-ban országgyűl. képviselővé választatván, fiát is magával hozta s itt az evangélikusok gymnásiumába adta be. De a forradalom esélyei megzavarták alig megkezdett tanulói pályáját, atyját, ki az országgyűléssel Debreczenbe ment, követte, s ott is a kollegiumba járt, de nem tanári előadásokra, mert azok szüneteltek, hanem a képviselőház üléseibe, melyek a 10 éves fiúnak ekkor egyedüli iskoláját képezték.

A szabadságharc leveretésével atyját is, ki végig hű maradt a szabadság ügyéhez, kereset alá vonták, vagyonát elkobozták, s Aladár iskoláztatása ismét abban maradt. De őt korán kifejtett önszorgalma megmentette az elhanyagoltság balkövetkezmenyeitől, s ha rendes iskolai képzést nem nyerhetett, annak hiányát olvasás és öntanulás által pótolta, míg 1853-ban egy derék nevelő: a vámosi hírneves lelkész és tudós Pap István (a mostani superintendes atyja) keze alá és házához került, a ki az eddig elmulasztott iskolai és tudományos képzést néhány év alatt teljesen kipótolta a rendkívüli tehetségű fiánál, kinek tehetségénél csak szorgalma és tudományszomja volt nagyobb. A classikai nyelveken és irodalmakon kívül a bölcsészettbe is bevezette az alig 15 éves ifjút, kinek az azután később is kedvencz tudománya maradt, melyet nagy előszeretettel művelt mind a tanári, mind az irodalmi pályán. Pap István oldala mellett annyira haladt pár év alatt, hogy 1855-ben kellő előkészülettel léphetett a pápai főiskolában előbb a bölcsészeti, azután a theologiai tanfolyamra, s 1860-ig mind a kettőt kitűnő sikerrel be is fejezte. Ez évekre esik első fellépése az irodalomban; előbb ugyan csak a főiskolai önképző s irodalmi kör kebelében, de iskolai pályadíjakat nyert dolgozatai közül három („A magyar alkotmány történeti fejlődése“, s „A gépek jelentősége az emberiségre“ cziműek, valamint egy terjedelmesebb hit-bölcsészeti értekezése is) a főiskola költségén ki is nyomtatott.

Végezván a theológiát, a lelkész-pályát választotta, s előbbi mentora, a derék Pap István oldala mellé ment segédlelkésznek, főleg pedig, hogy ennek vezetése alatt ismereteit pótolgassa, — mikor Kerkapoly Károly akkor pápai bölcsészettanár betegsége miatt huzamosb ideig furdőre menni kénytelenítettvén, a fiatal bölcsész ajánlotta helyettesesül. S az egyházkerület az alig 21

éves ifjut oda is merte állítani Kerkapoly után, hogy Hegel bölcsészeti rendszerét s a bölcsészet történetét tanítsa. Híre távolabbra is elhatott s 1862-ben a még akkor fiatal pesti ref. theologiai intézetbe hivatott meg előbb helyettes-, egy év múlva rendes tanárul a bölcsészeti tanszékbe. Tanítványai, kiknek fiatalságánál fogva inkább kortársa volt, benne épannyira tisztelték a komoly, tudós tanárt, mint szerették s bálványozták a szives barátot és nyájas vezetőt. Rendkívüli munkássága, melyet pesti tanár korában kifejtett, midőn hetenkint 18 órán hét különféle tudományból tartott előadásokat, s az egyházkerületen és számos bizottságban mint jegyző és előadó működött, s a mellett az irodalmi téren is nagyobb mérvű működést kezdett, — annyira megtámadta eredetileg is gyöngye egészségét, hogy barátai komolyan kezdték aggódni életéért, 1864-ben kénytelen volt egy időre legalább félbeszakítani tanári működését.

Neve ekkor már az irodalomban is a jóhangzásuak közé tartozott. A Prot. Egy. és Iskolai Lapokban közlött számos bölcsészeti és irodalmi dolgozaton kívül átdolgozta Erdman Lélektanát, elkészítette és kiadta a Bölcsészet történetének első részét, s bölcsészeti dolgozataiért 1867-ben őt a magyar Akadémia tagjává is választotta, hol székét „Külön tudomány-e a bölcsészet?” című értekezéssel foglalta el, melyben a philosophia önálló művelésének jogosultságát vindikálta.

Egészsége némileg helyreállván, nagyobb útazást tett Német-, Svájc- és Felső-Olaszországban, tanulva és tapasztalatokat gyűjtve mindenütt a tudomány-, művészet-, intézmények körül különös gondot fordítva a közoktatás ügyére, mely — mint tanárnak — különösen kedvencz és választott tárgya volt.

1867-ben visszaállítatván az alkotmány, báró Eötvös közoktatási miniszter Molnár Aladárt is meghívta miniszteriumába. Eleinte csak szerény titkári helyet foglalt el, de szakértelme, buzgósa és képzettsége által csakhamar annyira megnyerte Eötvös bizalmát, hogy ez nemcsak osztálytanácsossá mozdította elő, hanem legfontosabb munkálataiban, többi közt a népoktatási törvényt s annak végrehajtási szabályzatai kidolgozásában — referensül használta. Az első képzőintézet szervezésében is ő volt Eötvös jobb keze. Bajorországba, Svájcba, azután ismét Hollandiába és Belgiumba a népoktatási intézetek s különösen a képzőintézetek szervezésének tanulmányozására, nem kormányi kiküldetésből, hanem saját erején tett utazásainak s tapasztalatainak tanügyi eredményeit részint azon terjedelmes és általános elismerésben részesült jelentésben dolgozta föl, melyet első útjáról adott a közönség elé, mely németre is lefordítottatott, sőt az „Edinburgh-Review” is nagy elismeréssel szólt felőle; részint a 70-es évek elején megjelent közmívelődési jeles dolgozataiban, névszerint „A tanfelügyeletről hazánkban és a külföldön,” „A néptanítók nyugdíjazásáról” és „A gazdasági népoktatásról külföldön és hazánkban” címűekben, melyek nemcsak

nagy szakértelemről s az illető kérdések alapos tanulmányozásáról tesznek bizonyosságot, hanem nevét, különösen a tanítók s általában a tanférfiak körében rendkívül népszerűvé is tették. Megindította — többek közreműködésével a „Néptanítók ismerettára”-t is, e közhasznú segédkönyvet, lexicon alakban, melyből ugyancsak az első kötet jelent meg, kéziratban azonban egészen készen áll a második is, benne magának két nagyobb tanulmánya: „B. Eötvös oktatási minisztersége” és „Erdőcsan.” Rendkívüli buzgóságot fejtett ki a pót-tanfolyamok szervezése, szakiskolák, különösen gazdasági és szőlészeti népiskolák felállítására körül. Buzgalmának s ügy- és emberszeretetének maradandó emléke a balatonfüredi sz er et eth áz, árvagyermek iskola, különös tekintettel az említett szakképzésre.

Eötvös meghalván; a kiválóan bizalmi állás, melyet miniszteriumában Molnár Aladár elfoglalt, megszünt, s ő csakhamar be is nyújtotta lemondását, Pauler azonban ezt nem fogadta el, s még egy ideig maradásra bírta. A hivatali pályán azonban nem érezte már jól magát, s inkább óhajtott a törvényhozásba lépni. Végleg lemondott tehát, s az 1872-iki országgyűlésre szülőmegyéje nagy-vázsonyi kerülete által képviselőnek választatott.

A képviselőházban mint alapos és világos szónok s vitató ismertette meg magát, s majd a központi, majd a szakbizottságokban mint tag és mint előadó több ízben nagy tevékenységgel és sikerrel működött. Különösen kitüntette magát mint a középiskolai törvény előadója, a tanügyi bizottságban, s e fontos törvényjavaslat előkészítésében és átalakításában előkelő része volt. Különös tevékenységet fejtett ki a néptanítók nyugdíjazása érdekében, mely 1875-ben csaknem kizárólag az ő tervezete alapján törvényerőre emeltetett. Nagy érdemei vannak még a felsőbb leányoktatás ügyében is, melynek megindítása tőle eredt. A budapesti felsőbb leányiskolát ő szervezte, két évig annak igazgatója is volt s azután Máramaroszigeten s Trencsénben hasonló intézetet alapított. Részt vett az országos közoktatásügyi tanács működésében, a bécsi világiállásban, mint a közoktatásügyi miniszter megbízottja s közokt. osztály juriájának tagja működött. Egy szóval nem volt az utóbbi másfél évtized alatt oly tanügyi mozgalom, melyben ő direkt vagy indirekt befolyást ne gyakorolt volna.

Speczialiter tanférfiúnak tekintették őt mindenütt. Különösen a néptanítók ismerték el működését. Számos tanítóegylet tiszteleti tagjának választotta, a paedagogiai társulatnak elnöke volt s az 1874-ben és 1878-ban megtartott egyetemes tanító gyűlések tanácskozásait ő vezette. Az országgházban néha más kérdésekhez is hozzá szólt, de a tanügyi kérdésekhez mindig s azokban legtöbbször ő volt a kezdeményező.

1877-ben a kiegyezés miatt elégedetlen levén, ki-pett a kormánypartból s a mérsékelt ellenzék híve lett. Azonban e lépése sem ingatta meg a túllészléséért

irányában. Ellenkezöleg, kevés egyén volt a képviselőházban, kit pártkülönbség nélkül annyira szerettek s tiszteltek volna, mint e kiváló szakférfit, ki e mellett mint a ház jegyzője is, a legszorgalmasabb s leginkább hasznavehető képviselők közé tartozott.

Életének utolsó két éve alatt egy nagyobb munkán dolgozott, mely — ha befejezését megérte volna — írói működésének legfőbb eredményét képviselné. Értjük: „A hazai közoktatásügy a 18-ik században“ című munkáját, mely kétségkívül a legjelentékenyebb s önálló becsü mű e téren irodalmunkban.

Magas, sovány alak volt, érdekes halványságu arccsal, s szabályos vonásokkal. Hangja rokonszenves volt, s élez és pathosz nélküli szónoklatát figyelemmel hallgatta a ház mindig. E szeretetreméltó vonások tették őt kedvelté a magánkörben is, hol sok jó barátja volt s valódi ellensége senki.

Magasra törő szelleme s óriási munkakedve nem volt arányban egészségi állapotával. Mint ifju is sokat gyöngölkedett s önálló pályájának első éveiben veszélyes mellbaj fejlődött ki nála, melyből igen nehezen s több évi nagymértékű diéta szigorú megőrzése mellett tudott annyira-mennyire kivergődni. Azonban a baj gyökere folytonosan megmaradt s időről-időre nehéz bántalmak neheztedek reá. Több ízben kellett e miatt fürdőbe mennie. A jelen évben a husvéti ünnepek alatt választóihoz lerándulva, erősen meghűlt s haza érkeve csakhamar ágyba fekvő beteg lett. Rendes tüdőbajához erős tüdőlob járult, úgy hogy napokon át a halál révén volt. Kétli s Antal orvosok buzgó ápolása megmenté még ekkor a végzetes esettől s pár nappal az országgyűlés bezárása után félig-meddig megerősödvé, Gleichenbergbe vitték. Azóta több ízben érkezett a hír, hogy állapota javult. Régi barátai azonban kételkedtek e látszólagos javulásban, s valóban a teljesen megrongált szervezetet meggyógyítani már a természet sem volt képes.

A „Hoz“ megemlékezését a következő meghatározó szavakkal végzi: Meghalt, de emléke folyvást itt marad közöttünk. A legnemesebb lelkek egyike távozott el korán s működésének fénypontján. Sokat veszítettünk benne, mint tudósban s törvényhozó szakférfitban, de még többet az ideális jellemű emberben, ki szakját s a néptanítók ügyét Eötvöshöz hasonlóan vonzó fényben tudta feltüntetni. A magyar tanítók szívében a hála, a művelt magyarok keblében az elismerés s tisztelet őrzi meg emlékét ércnél szilárdabban.

Legyen áldott örökre nemes emlékezete!

Az ismétlő-iskolákra vonatkozó vitatételek.*)

I. A tanköteleseket és tanítási időt illetőleg:

*) Midőn Váradi Károly tanfelügyelő urnak az ismétlő-iskolázásról tartott felolvasásának, melyet lapunk szünetelőtti utolsó számában közlénk eme kiegészítő részét is közzétesszük, az országos tanítótestület határozatai által körvonalozott teendőkre véljük a t. olvasóink figyelmét fordítani.

1. A népokt. törv. 50-ik §-nak az a rendelkezése, hogy „a 12-ik évet betöltött s általában azon gyermekek, kik a mindennapi iskola egész tanfolyamát bevégezték, az ismétlő-iskolába kötelesek járni“, feltétlenül megtartandó. Csakis a bányuk, féleszüek és ragályos betegségben szenvedők nem kényszeríthetők az ismétlő-iskolába:járásra. Ezeken kívül csakis a legszegényebb szolgál-gyermekeknek adhat az iskolaszék egy-egy év tartamára terjedő felmentést; de közülök is csak azoknak, a kik legalább írni-olvasni már megtanultak.

2. A törvény a hetenkénti óraszám kivételével, semmi különbséget sem tesz az ismétlő és mindennapi iskola tanítási ideje között. Tehát faluhelyen legalább 8, s városon legalább 9 hónapig kellene folynia évenként az ismétlő-iskolai tanításnak. Azonban népünk viszonyai tekintetbevételével s a pontosabb iskola-látogatás nagyobb biztosítása céljából, az évi tanítási időt egyelőre eként vélném beoszthatónak: .

a) Szeptemberben a rendes iskola beállításával egyidejűleg, vagy legfeljebb 10 nappal azután történjék meg az ismétlő-iskola beállítása; már csak azért is, hogy a növendékek képzettsége megismerése alapján tehesse meg a tanító az alább előadandó csoportosítást, s készíthesse el a követendő tantervet.

b) A törökbuza szedés, szüret- és az őszi-vetés idejére az ismétlő-iskolaköteleseknek az iskolaszék által huzamosabb szünet adható. Ez azonban 3—4 hétnél többre együttvéve se terjedjen

c) Legkésőbb november elején újra kezdessék meg a tanítás, s a törvényben megszabott hetenkénti 5 órán, a karácsoni és újévi szüneteket kivéve, legalább is márczius végéig folyton megszakítás nélkül. Ez időszak alatt a hetenkénti 5 órától legfeljebb 2 óra essék vasárnapra; a más 3, vagy ha lehetséges mind az 5 oly hétköznapra, melyen a rendes iskolások szünetelnek.

d) Ápril elsejétől a tanév végéig, kivált faluhelyeken, már csak hetenként 2 órán tartassék az ismétlő-iskolában tanítás; és pedig, hogy erre a mezei munkában segédkező tankötelesek is megjelenhessenek, leginkább vasárnapokon, vagy oly hétköznapokon, a mikor az időjárás miatt a mezei munka megszakad.

(Kérdés: a vasárnapi órák délelőtt vagy délután tartassanak-e?)

II. A növendékek csoportosítására nézve ezek lehetnek az irányadók:

1. A hol 2, vagy több tanító van, a fiuk és leányok elkülönítendők.

2. A hol csak egy tanító van, ott a növendékek nemi elkülönítés nélkül, oly két csoportba osztandók, hogy egyikbe az írni és olvasni is gyengén tudók, vagy esetleg éppen nem tudók; a másikba pedig a haladotabbak jussanak.

3. Ugyanczen csoportosítás (t. i. a képzettség szerinti) ott is megtartandó, a hol a több tanerő léte a nem szerinti elkülönítést is lehetővé tette.

4. A hol tanítónő is van, vagy tanítónők is vannak, a leányok tanítása kizárólag ezekre bízandó; ha azonban a férfi tanítók száma túlnyomó, a leányok csoportjába ők is taníthatnak, vagy legalább némely tárgyak tanítására ők is bejárhatnak. Sok helyt megkívánhatja ezt nem csak a munkabeosztás méltányos aránya, hanem a szaktanítás elve is.

5. A míg a tanítás hetenkénti 5 órán foly, ez 5 órából 3 a haladottabbaknak s 2 a gyengébbeknek adandó. A hetenkénti 2 órából pedig 1 a kezdők s 1 a haladottabbak csoportjára jut.

6. A hol a tanítók száma, s a növendékek képzettsége megengedi, a 3 éves tanfolyamnak megfelelő hármas csoportosítást is mielőbb be kell hozni.

III. A tanítás célját, körét és menetét illetőleg:

1. Az ismétlő-iskolai tanításnak a célja nem pusztán csak ismételtetés, hanem egyszersmind s még inkább okszerű és biztos tovább fejlesztés és megerősítés, különösen azokban az ismeretekben és ügyességekben, melyek a gyakorlati életre kiválóan hasznosok. Mivel a rendelkezésre álló idő kevés, s így a tanítás nagyon korlátolt, még az ismétlésnek is csak a fontosabbakat és főbbeket kell és szabad felölelnie; s ezeket is alkalmoszerűen s nem szöveg szerinti iskolás módorú tanítással. Viszont a továbbfejlesztés céljából is aránylag nem sok újat, hanem csak annyit s olyat kell a tanítás körébe vonni, a mennyit s a mit biztos alapossággal s teljes érdeklődés mellett lehet eltanítani s megmagyarázni.

2. A tanítás fősulya az ismétlő-iskolában is főképpen az olvasásra, írásra és számvetésre fektetendő. Az olvasásnak a mások gondolataiba való bemélyedésre s az olvasottak megmagyarázásának és elbeszélgetésének s az azon gondolatokkal kapcsolatos eszmekörök világos áttekintésére és a szabatos előadás gyakorlására s megszilárdítására kell vezetnie. Az írás ne betűvetés okáért gyakoroltassék, hanem, hogy a szerkesztendő közéletbeli leveleket s ügyiratokat annál könnyebben s biztosabban tudják adott példák után feldolgozni s elkészíteni a tanulók, s a számvetés mindig gyakorlati példák megfejtésére és kidolgozására irányoztassék, hogy ne csak a számolási készségben és ügyességben gyakoroltassanak és erősítettessenek meg a növendékek, hanem a biztos ítélet-alkotásban és helyes következtetésben is.

3. A többi tárgyak áttekintő ismétlése, s a belőlők a nép életszükségeihez és viszonyaihoz képest felveendő új tananyag az olvasókönyv alapján és szabad előadással tárgyalassék.

Az egyetlen olvasó-könyvön kívül tehát semmi más könyvre sem lesz az ismétlőknek szükségök; de az annál kívánatosabb, hogy részükre mielőbb külön olvasókönyv szerkesztessék.

Addig is azonban, a míg ez megtörténhetnék, ne elégedjék meg a tanító pusztán csak a használatban

levő olvasókönyvek valamelyik kötetével, hanem időnként vigyen be oly könyveket is az órákra, s ezekből olvasson és olvastasson fel oly fejezeteket, melyek az olvasáshoz való kedvet s a növendékek tudni vágyát még inkább fokozhatják.

Az ifjúsági és népkönyvtárak elterjedésére és szorgalmas használatukra az ismétlő-iskolák hatásától várhatunk legtöbbet.

4. Méltányosnak tartanók, ha a népesebb felekezeti iskolákban az ismétlők oktatásának egy részét a papok vállalnák magokra, vagy legalább hogy egy pár tantárgynak tanításával, s különösen erkölcsi építésökkel ők is folyjanak be arra, hogy szilajságából vetközzék ki s jobb magaviseletűvé és nemesebbé válják népünk serdülő ifjúsága.

VI. A fegyelmezésben ezek lehetnek iránypontok:

1. Legyen a fegyelmezés a növendékek korát, érettségét s önállóságra szoktatásuk igényeit folyton szem előtt tartó.

2. Ennek megfelelően az iskolai büntetések nevei közül a tapintatos példázáson, dorgáláson és feddésen kívül még csak a szülék értesítése alkalmazható.

3. Nagyobb kihágások s rendtelenségek esetén az iskolai előjárásnak mindig jelentés teendő; s ennek közvetítésével a főbb hibák megfenyítésére a községi előjárás segélye; sőt esetleg a szolgabíró fellépése is kikérendő.

4. Az igazolatlan mulasztások jegyzéke legalább 2 hetenként pontosan átszolgáltatandó az előjárásnak a törvényben megszabott büntetések alkalmazása végett.

5. A kiválóbban hanyagokkal szembe új büntetésképpen lehetne alkalmazni a tanulási kötelezettségnek hosszabb időre kiterjesztését s a confirmációban leendő hátrábbvetést (a községi s illetőleg az egyházi előjárás engedélyével s beleegyezésével), különösen azokkal szembe, a kik pusztán hanyagságból vagy makacsságból még olvasni, írni sem akarnak megtanulni.

6. A tanév eredménye feltüntetésére s a növendékek további buzdítására minden évi tanítási idő befejezésekor az ismétlőkkel is nyilvános vizsgálatot kell tartani. Ugy a szorgalom fokozására, valamint a tan-kötelezettségi évek nyilvántartására évenként bizonyítványt is lehetne az ismétlőknek is adni, s különösen be kellene hozni, hogy a 3 éves tanfolyam végzéséről mindenki, ki érdemes rá, kapjon elbocsátó bizonyítványt.

A vizsgálatok alkalmával a jobb magaviseletű és szorgalmas tanulók közt jutalmat is lehet osztani, könyvekben s takarékpénztári betétekben.

V. A tanítók fáradozásai megjutalmazása.

1. Nem tagadható, hogy kivált régebb tanítóink nagyrésze azért veszi oly lanyhán, s végzi oly lazán az ismétlő-iskola dolgát, mert oly reá tukmált új köteles-

ségnek nézi, a mely sok kinnal jár ugyan, de semmi jövedelmet sem ad. A jobbak és fiatalabbak már több rokonszenvvel csüngenek az eszmén, s e részben is lelkiismeretesebben teljesítik kötelességöket. Közülök már többen sejtik és érzik, hogy az intézmény megerősödése s hatása nem csak tekintélyöket fogja emelni, hanem anyagi helyzetük javítására is jelentősen be fog folyni rövid időn. De ha e remény mellett még egy kis tiszteletdíj is ösztönözné a sok készütséget nagy odaadást s aránylag legtöbb tapintatot kívánó munkára: bizonynyára ők is többet tennének s tehetnének is.

Nemcsak jó szülőnek, hanem méltányosnak és igazságosnak is kell tehát tartanunk, hogy az ismétlőiskolákban becsülettel működő tanítók e fáradozásukért a megtevé munkával illő arányban álló tiszteletdíjban részesíttessenek. Így van ez Svájcban s Németország nagy részében is; s hogy nálunk is legyen így: ezt már csak annak méltányos tekintetbevétele is megköveteli, mivel nálunk a tanítók nagy részének fizetése különben nagyon csekély.

Honnan fedeztessék?

Az első országos tanító-testületi közgyűlés.

A nmélt. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur által folyó évi augusztus hó 12-re egybehívott országos tanító-testületi képviselői közgyűlés előmunkálatainak eszközésére meghívott előkészítő bizottság folyó évi július hó 28-án kezdte meg működését. A bizottság elnöke Békey Imre fővárosi kir. tanfelügyelő, tagjai a kormány által meghívott 14 tanító testület képviselői. Az előkészítő bizottság úgy a saját, valamint a nagygyűlés ügyrendjének megkésztése után a közgyűlés tárgyaiul a következő tétéleket jelölte ki: 1. A tanítóegyletek szervezete. 2. Az országos tanítógyűlés szervezete. 3. Az „Eötvös alap“ ügye. 4. A magyar nyelv tanításának módszere a nem magyar ajku iskolákban. 5. Az ismétlő iskolák tanterve. 6. Az iskolai fegyelem. 7. Az iskolai takarékpénztárak, 8. A kézimunka és háziipar tanításának módszere. 9. A történet és alkotmánytan tanításának módszere. 10. A megyei tanszermúzeumok. 11. A községi népkönyvtárak és ifjúsági iratok. 12. A népnevelési egyletek. E tétélek, tárgyalási alapul szolgálható javaslatok megkésztése végett, a bizottság tagjai között kiosztattak. A munkálatokat az előkészítő bizottság tárgyalta s a megállapodások után a kijelölt 12 tételt a nagygyűlés szakosztályai részére különben előkészítette.

A közgyűlés előértekezlete aug. 11-én ú. u. tartatott, melyen a közgyűlés első napjának sorrendje állapított meg. Tárgyaltatott továbbá a tisztikar kijelölése és a szakosztályok megalakításának kérdése.

A közgyűlést aug. 12-én d. e. 9 órakor nyitotta meg Békey Imre az előkészítő bizottság elnöke. A megalakulás idejére korelnöknek Gáspár János alsó-

fehérmegyei tanfelügyelő, jegyzőkül Berecz Gyula és Rieger Imre választattak meg. A megválasztott 157 tanító egyesületi képviselő megbízó levelét az előkészítő bizottság átvizsgálván, ennek ajánlatára a közgyűlés a megválasztottakat egyhangulag igazoltaknak tekinti. A közgyűlés tisztikarának megalakítására kijelölt bizottság küldetett ki, mely munkálatáról rövid szünet után a közgyűlésnek jelentést tett.

A szavazás eszközése előtt a korelnök a vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőjét mélt. Gönczy Pál miniszteri tanácsos urat mutatja be a közgyűlésnek. Gönczy Pál a közoktatásügyi miniszter nevében üdvözlő a közgyűlést, felemliti hogy mily régi óhajlás teljesült most, midőn Magyarország tanító-egyesületei képviselői alapon gyűlést tarthatnak; röviden vázol a azon eredményeket, melyeket hazánk a népoktatásügy terén 1868 óta elért, előadja a népoktatásügynek általában s különösen az egybehívott országos tanítógyűlés fontosságát. Üdvözlő szavait a közgyűlés lelkes éljenzéssel fogadta. Ezután Ráth Károly főpolgármester, Budapest fővárosá nevében üdvözölte a közgyűlést. Az üdvözlések után a szavazatszedő bizottság kezdte meg működését, a szavazás után a korelnök jelenti, hogy a közgyűlés tisztikara a következőleg alakult meg: elnök Békey Imre, alnök Gúbel János, jegyzők: Berecz Gyula, Csathó Alajos és Rieger Imre.

A közgyűlés II-ik napján aug. 13-án az előkészítő bizottság által megállapított „ügyrend“ tárgyalatott, mely némi módosítások után elfogadtatott. Ezután a szakosztályok alakítottak meg. Az elnökség 10-15 tagot ajánlott minden egyes szakosztályba s e számot az önként vállalkozónak 30-ig egészíték ki. A szakosztályoknak a megállapított tétélek s az előkészítő bizottság által készített javaslatok a következőleg adattak ki: I. A nevelési szakbizottságnak: „Az ismétlő iskolák tantervének alkalmazása az egyes vidékek viszocyaihoz“ és „az iskolai takarékpénztárak kérdése“. II. A tanítási és módszertani szakbizottságnak: „a magyar nyelv tanításának módszere a nem magyar ajku népiskolákban“. „A kézimunka és háziipar tanításának módszere“. „A történet és alkotmánytan tanításának módszere.“ III. A fegyelmi szakbizottságnak: „az iskolai fegyelem kérdése“. IV. A tanítási szereket tárgyaló szakbizottságnak; „a megyei tanszermúzeumok“ kérdése G. Az „Eötvös-alap“ szakbizottságnak az Eötvös-alap ügye. VI. A tanító-egyesületek szervezetét tárgyaló szakbizottságnak: a tanító-egyletek és az országos tanító gyűlés szervezete. VII. A könyvtári stb. szakbizottságnak: „a községi népkönyvtárak és ifjúsági iratok“ s végül „a népnevelési egyletek“ kérdése.

A szakosztályok megalakulván augusztus 13-án délután és 14-én ezek tartatták gyűléseiket.

A közgyűlés III-ik napján augusztus 15-én, a napirend első tárgya: „az ismétlő iskolák tantervének alkalmazása az egyes vidékek viszocyaihoz“. Elő-

adó Orbán Ferencz a népiskola szükségessége után az ezt kiegészítő ismétlő iskolákról beszél. Elősorolja azon akadályokat, melyek miatt ezen iskolák eddig célta nem érhetek. Egyik főakadályként a mindennapi iskolák hiányos látogatását tünteti fel. Az ismétlő iskoláknak oly szervezését óhajtja, hogy tekintettel legyen egyfelől a városi nép iparos-, továbbá a falusi nép földművelő foglalkozására, s másfelől a megelőzőleg nyert iskolai oktatásra. Végül a szakosztálynak ily értelemben készített javaslatát elfogadásra ajánlja.

Vas Mátyás kimondatni óhajtja, hogy az ismétlő vagy szerinte pótiskolák, csak azok számára rendezendők be, a kik bár a törvényes tanköteles korban vannak, de a szükséges elemi oktatásban sem részesültek. Ez iskolák felállítására szerinte a népnevelési egyesületek lennének hivatva. A pótiskolákban való tanításért a tanítókat külön díj illetné.

Váradi Károly ez ellen felemlíti, hogy az ismétlő iskolák a ministeri szabályrendeletek értelmében szerves összefüggésben állanak a népiskolával, külön pótiskolákra szükség nincs, csak azt óhajtja, hogy az ismétlő tanfolyamon a helyi viszonyokra kiváló tekintettel legyünk.

Petrovác József e kérdést a közgyűlés napirendjéről levétetni kívánja, s óhajtja, hogy utasítás az egyes vidéki egyesületekhez véleményadás és részletes tervezetek megkészítése végett.

Többeknek hozzászólása után a közgyűlés a szakosztály javaslatát határozattá emeli, azon pótlással, hogy az egyes tanító egyesületek az ismétlő iskolák tantervéne a vidék viszonyaihoz alkalmazott részletes kidolgozására felszólítandók.

Ezután Váradi Károly terjeszti elő a IV-ik szakosztálynak a megyei tanszermuzeumok tárgyában készített javaslatát.

Borbély Sámuel a javaslatot általánosságban elfogadja, de részleteibe a következő hozzátdadás felvételét indítványozza: „A nagygyűlés utasítja az országos tanító testületi képviselői közgyűlés állandó választmányát, hogy a megyei tanszermuzeumok létesítése céljából a tanító-egyletek számára útasítást szerkeszsen, a melyben ki legyen tüntetve, hogy a tanszermuzeumok számára kiválóan mily tárgyak gyűjtendők.”

Groó Vilmos azt kívánja felvétetni, hogy ott hol megyei muzeumok nincsenek régiségi, természet és néprajzi tárgyakat is elfogadhasson a tanszermuzeum.

A közgyűlés Borbély indítványának mellőzésével a szakosztályi javaslatot Groó Vilmos pótlásával együtt elfogadja.

(Folyt. köv.)

Az országos tanító-testületi közgyűlés határozatai.

I.

Az ismétlőiskolák tantervének alkalmazása a növendékek ismeretköreéhez, és az egy-s vidékek viszonyaihoz képest” című tétel tárgyában.

1. Az ismétlőiskolának tulajdonképeni célja volna, a hat tanfolyamu népiskolában szerzett ismeretek-

nek ismétlése és bővítése, azonban az iskoláztatás különböző akadályai- és a dolog természeténél fogva ezen eszményi cél nem levén teljesen megvalósítható: az ismétlőiskolai kötelezettség korában levő növendékek az egyes vidékek elemi népoktatási viszonyai szerint szétágazó ismeretkörükhöz képest osztassanak 3 főcsoportra u. m.

a) a hat elemi tanfolyamot sikeresen végzett növendékek csoportjára;

b) a hat elemi tanfolyamot nem végzett növendékek csoportjára, és

c) a netalán semminemű oktatásban nem részesültek csoportjára.

2. Az itt kijelölt 3 csoport elébe az egyes vidékek oktatási- és foglalkozási viszonyaiból folyólag szervezhető csoportok szerint két irányban tűzessék ki a tanczél, és pedig:

a) a falusi földmívelési- és

b) a városi iparos viszonyokra való tekintettel.

3. Ugy a falusi, mint a városi ismétlőiskolai kötelezettség korában levő növendékekből szervezhető csoportok előismereteihez képest tanítási célul tűzessék ki, a növendékek lelki erőinek összhangzatos fejlesztése mellett:

a) a gyakorlati élet szempontjából legszükségesebb ismeretek megszerzése, és

b) az elemi iskolában szerzett ismereteknek bővítése, s a gyakorlati élet helyi viszonyaihoz való alkalmazása.

4. A tanítóegyesületek megbizatnak, hogy az egyes vidékek viszonyaira való tekintettel az ismétlőiskolák tantervének alkalmazását részletesen dolgozzák ki.

II.

A megyei tanszer muzeumról.

1. §. A tanító-egyletek közreműködésével minden megye területén tanszermuzeum szerveztetik. 2. §. A megyei tanszermuzeum célja általánosságban felölelni mindazon tanszereket és taneszközöket, melyek részint a mult oktatás ügyére vonatkoznak, részint jelenben a népoktatási intézetekben hasznáttatnak, másrészt a meglevők alapos bírálata után a célszerűeknek talált eszközök terjesztése s a mutakozó szükségletekhez képest új és hasznos tanítási eszközöknek a tanítók által való előállítása is és bár az összes népoktatási intézeteknek ezen célra irányuló ügyeit felkarolja, mégis fő sulyt fektet első sorban a megye népiskolai ügyeire. 3. §. E végből a tanító egyesület a) gyűjtéseket eszközöl a mult idők taneszközei közül; b) a körülményekhez képest vásárlások által megszerzi a célnak megfelelő tárgyakat; c) összeállítja a megye területén előforduló terményeknek teljes gyűjteményét, feltüntetve ugy fejlődésük, mint feldolgozásuk egyes részleteit; elkészítetteti a megye részletes térképét és a megye lako-

saira vonatkozó statisztikai kimutatásokat megőrzi, *d*) a törvény követelményeinek teljesen megfelelő népiskola taneszközeit és szereit összeállítja; *e*) a tulajdonjog fentartása mellett megőrzés és kiállítás végett elfogad minden értékes és hasznos taneszközt, továbbá a megyében található régiségi, természet- és néprajzi, ipar és gazdasági tárgyakat, hogy különösen ott, hol nincs megyei múzeum, annak alakítását könnyítse; *f*) felhasználja a társadalomban és tanügyi körökben nyilvánuló alkalmakat a tanszermúzeum körébe eső eszmék népszerűsítésére és terjesztésére; *g*) gyűjteményeit nyitva tartja nemcsak a helyi és vidéki tanférfiak, de a közművelődés iránt érdeklődő minden tanügyi barát előtt, 4. §.

A tanszermúzeum igazgatását a tanító egyesület által a közgyűlésen e célra megválasztott bizottság eszközözi, melynek teendői szintén a közgyűlés által hozandó szabályrendelettel állapíthatnak meg. 5. §. A berendezés és fentartás költségeink fedezésére a megyei tanító egyesületek tanszertárlati alapot létesítenek, mely az egyesület közpénztárából elkülönítve kezelendő. A tanszertárlati alap gyarapítására szolgálnak: egyesek pénzadományai, az alap javára rendezett gyűjtések, sorsolások, kiállítások és mulatságok jövedelmei. Továbbá a tanító egyesület közpénztárából évenként a körülményekhez képest meghatározható összeg. Végre a megye és az állam segélye.

T Á R C S

Az angol népiskolákról.*)

(Felméri Lajos könyve.)

A magyar közoktatásügyi miniszter ur helyes választást tett, midőn Angliába a közoktatásügyi viszonyok tanulmányozása végett Felméri Lajost küldötte; mert ő nem idegenül, nem mint teljesen új ember lépett Albion földjére. Korábban, életének a lelkesedésre legfogékonyabb korszakában, a benyomások egész tavaszi vetésével tért már egyszer haza Felméri Angliából. Alkotmányos szabadságára e feltékeny, kimondhatatlan spontan működés dolgában e páratlan, jellemerejével e kiváló és irodalmával két világrészben a franziával testvériesen első rangot érdemelt nemzet költészete, vállalásos komoly érzülete, erkölcsi szívóssága és exaltált akarateréjével szemben a tények elfogulatlan mérlegelésére őszöntől vezérelt irány, Felmérinek világnézetében kitörölhetetlen nyomokat hagyott bölcsészeti irányának mintegy signaturáját adta meg.

Az „insuláris gondolkodás“-nak sajátos vonásait megértette: és ez nélkülözhetetlen kellék arra nézve, hogy intézményeit is megérthesse, kivált az angolnak, ki nem szereti az újítást divatból, éretlen lelkesedésből, légvárat építő képzelem-játék kedvéért, de megteszi; mert az élet folytonos megújulás és a halottakat el szokta temetni.

Felméri jelentésének első kötetében tömördek adat van felhalmozva, melyek részint autopsia útján szerzett megfigyelések, részint az angol közoktatási tanács, az u. n. „department of Education“, az iskolaszékek, a vizsgáló biztosok, a kormánytanács küldötteinek kötetekre menő jelentéseik alapján gyűltek egybe. Felméri igen helyesen, ez adatokat a lehető legnagyobb tárgyiasággal állítja egybe, és pedig oly bőséggben, mely művének irány-szemponyjából egy kis hátrányára van,

*) Felméri Lajos egyetemi tanár ur jeles művéről, ennek megjelenése után írott ez ismertetést, mely politikai lapban is megjelent, helyén valónak találtuk lapunkba átvenni.

de tudományos megbízhatóság tekintetében csak fokozza annak értékét. A „tények“ hazájában tényeket gyűjtött egybe, tényeket ad; feladatát e részben kifogástalanul megoldotta.

A jelentésnek a népiskolákról szóló emez első kötete 17 sűrűn nyomott ivre terjed nagy nyolczadrét lapokkal.

Feloszlik tizenhét fejezetre. Berendezése okszerű annyiban, hogy a népiskola jelenét történelmi fejlődésének hátterével ellátva domborítja ki

Az angol népiskola a szó valódi értelmében csak 1870: a népoktatási törvény alkotása óta nyert önálló jellemet, szabadult fel az angol egyház súlyos gyámsága alól; vált az alkotmányos jogok élvezetére jogosított nép növelő intézményévé, mely az aristokrat természetű angol társadalomnak egymástól nagy távolságban teljesen külön vált fejlődés által elszakadt osztályai egybeolvasztására fő-fő befolyással lenni van hivatva.

Felméri e törvény beható ismertetése előtt, három fejezetet szentel az újabb népiskola, valamint a törvény úttörőinek és azon nagyobb mérvű mozgalom ismertetésére, mely az állam szükségessé vált beavatkozása ellenében az addig tétlen tényezőket önálló működésre és ennek folytán üdvös versenyre kényszeríté.

A népiskola úttörői voltak a vasárnapi-iskola, melyre a vasárnapi áhitatot zavaró, csapatonként csatangoló utcagyermek fegyelmzésének kénytelen szükségse adott alkalmat.

A „tény“-ből nőtt ki egy nemes eszme, hogy ezzé nöhetett Raikes Róbert gloucesteri nyomdász és Fox Vilmos érdeme. 1809-ben alakult meg az első társulat a vasárnapi-iskolák létesítése céljából. „A gőzgép feltalálása óta nem volt ennél hasznosabb találmánya Angliának“ mondja Felméri. 1880-ban a vasárnapi iskola századik évfordulóján ötödfél millió gyermek járt vasárnapi iskolába.

Hogy ez intézményt becsülni tudja a szárazföldi olvasó, Felméri előkészíti egy érdekes párhuzammal,

Melléklet a „Család és Iskola“ 13-ik számához.

melyet az angol és a magyar köznép életmódja közt von, mely párhuzamból kitűnik, hogy mily tenger nyomor, a léttel folytatott küzdelemnek mily megdöbbentő kényszerűsége nehezedik vasjáromként az angol nép nyakára: mily áldásos, az erkölcsi fertőt kiszárítani hivatott intézmények sorát nyitja meg a vasárnapi iskola, folytatói a rongyos iskolák, a javító, a hajó, az ipariskolák mindazon jótékony társulatokkal együtt, melyek Felméri egyik szellemes megjegyzése szerint, az angol aristokrat osztály jéghegyeiből az alanti völgybe lerakódó és termékenyítő forrásokat fakasztanak a humanitás és keresztyén érület olvasztó melegénél.

Nem hiába mondá Smith Ádám, hogy ama kiváló eszközök közül, melyeket a gondviselés a jobb jövő előkészítésére rendelt, egy sincsen az apostolok kora óta olyan, mely az erkölcsöket a vasárnapi iskolákéhoz fogható könnyűséggel és egyszerűséggel bírta volna átalakítani.

1868-ban a vasárnapi iskola-egylet 7879 vasárnapi kölcsön könyvtárnak nyújtott segélyt. Érdekes jegyzetben Felméri felhossa azt a tényt, hogy az Egyesült Államokban 6 $\frac{1}{2}$ millióra megy a vasárnapi iskolások száma egy millió tanítóval.

Akaratlanul feltör ajkainkra a sohaj: hol állunk mi?

A népiskola úttörői közt Lancaster és Bellnek külön fejezet van szentelve.

Lancaster 1796-ban lép fel London egyik külvárosában. Egybeszedi a rongyos gyermekeket. 1798-ban már seregestül gyülekeznek köré az erkölcsi és anyagi pauperismusban hagyott csöcselék rongyos gyermekei.

A tömérdek tanítandó gyermekeket Lancaster nem volt képes másképen oktatni, mint a fejlettebb növények segítségével.

A monitori rendszer alapítója lön, mely nagy hatást tett Európában is, és a paedagogia egyik legérdekesebb kérdésévé nőtte ki magát. III. György király pártfogása alá vette. Lancaster tüzes fejű tervkovácsa lett. A népoktatás problémáját megoldottnak vélte. A Lancasteri intézet Brit- és külföldi iskola társasággá vált 1817-ben, mely társulat célja szegény gyermeket nevelni, felekezeti színezet nélkül.

Kiváló termékenyítő képességgel birta a társulat. Az anyatársulatból leány-társulatok keletkeztek, melyek ismét önálló társulatoknak adtak életet. Ebben rejlik az angol társadalom kimeríthetetlen segélyforrása: az önálló intézmények teremtése, a formákhoz nem kötött szabad alkotások létesítése által javítani, fejleszteni a viszonyokat.

Lancaster sikerének jelentőségét fokozza azon tény, hogy az angol egyház a felekezet nélküli iskola által legsarkalatosabb érdekeiben megtámadtatva érezvén magát, hasonló fegyverrel kezdett harcolni. Megtalálta emberét Bell-ben, kinek lelkesedése megmérkőzött a

Lancasterével, de ki a pártfogoló egyház elvei szerint kezdett nevelni: Létrejött 1811-ben a „National Society.“ E társaság a nemzeti egyház kátéját állítja első helyre és pedig szerencsétlen módszerrel alkalmazza. A felekezeti féltékenység hozta létre és egy intézmény magán hordja az anyajegyet.

De azért az angol népiskola újabb föllendülésében e társulatnak része van, melynek iskoláiban mintegy 2 és fél millió gyermek tanul; 1878-ban 25,507 fontra hágott bevétele.

Melegen emlékezik meg a szerző is érdeme szerint Carpenter Máriáról, a nyomorult, éhező sőpredék szerencsétlen porontyai e védangyaláról, ki kimondá azt a fenséges elvet, hogy a bűn erkölcsi betegség. Nem a börtönbe hurcolni a vétkes légkörben felnőtt embert, de úgy kell nevelni, hogy ne jusson oda.

Egy költészettel, a legvalódibb költészettel áthatott élet a Carpenter Máriáé. Az ő költészete — mint Byron nejéhez írta — a gyermekek.

Harmincz esztendeig működött, hatott, hogy az erkölcsi mocsár gőzéből a társadalmi élet valódi talajára menthesse ki az elzüllött munkások gyermekeit.

Olyan helyeken, hol a rendőr is párosával járt, megjelent, a gyerek bűnösök egész seregét elfogta és javító iskolába, majd munkaiskolába vitte őket. Legyőzte a kevély lordok közönyét, melylyel e hitvány, föld alatt lakó férgek néztek.

A czellengő gyermekekre vonatkozó törvényjavaslat az ő kezdeményezésére, buzdítása folytán lön betervezve az angol parlamentnek 1854-ben, 1858-ban törvény intézkedik a munkaiskolákról.

Átmegy Indiába. A korai, a gyermekházasságokat meggátolni igyekező, a nőnevelésnek szintén munkaiskolák föllálitása által új korszakát teremti meg.

Carpenter mellett Brougham Henrik volt a népoktatási törvény úttörője, ki már 1820-ban javaslatot nyújt be. 1833-ban 20,000 font sterling államsegélyt szavaz meg a parlament.

1839-ben lett megteremtve a közoktatási minisztérium az államtanács egy bizottsága alakjában, melynek az alelnök a tulajdonképpeni feje, 1880-ban Mundella. A nevelési szakosztály erőteljes intézményét Felméri az iskolaszékekkel együtt, melyek közül a londoninak és birminghaminak az általok felügyelt népiskolákkal együtt beható részletekkel bővelkedő fejezeteket szentel, oly ügyesen szemlélhető alakokban ismerteti, mely megfigyelő tehetségének becsületére válik; habár nem tudjuk visszatartani azon megjegyzésünket, hogy külön fejezetekbe illő dolgok összekerültek, minék folytán egyet-mást Felméri könyvében keresni kell. Az okát értjük. Az iskolaszékeket a maguk messzi kiható és sokoldalú működésükben akarta egy képen feltüntetni, de a kép az összehalmozott részletek miatt tulterhelt és szemlélete fárasztóvá vált.

(Vége következik.)

VEGYESEK.

— Az új iskolai év kezdetén szívünk-ből üdvözljük t. kartársainkat. Kivánjuk, hogy azon szokott önérzet, mely méltán emelheti a tanítóság minden tagját hivatásának magasabb színvonalára, tartsa fen isten segítségével mellett terhes pályájukon; adjon kitartást, fáradhatatlan buzgalmat. Szives olvasóinkat kérjük, ajándékozzanak meg továbbra is becses támogatásával. Hátralékos előfizetőinket kérjük, hogy tartozásaikat mielőbb törleszteni sziveskedjenek.

— Molnár Aladár kora elhunyt a fővárosban mély részvétet költött, különösen a tanítók körében, kik benne elismert vezérüket veszítették el. Az országos tanítógyűlés banquet-jén egyik tanító Steiner István felköszöntést mondott a magyar közoktatásügy „hervadó virágára“, Molnár Aladárra. Az orsz. tanítótestület azon órában még nem tudta, hogy ama viharos tetsznytilatkozatok, melyek a felköszöntést követték, már nem is „a hervadó“, hanem a „meghalt“ virágnak szólnak. Az orsz. tanítógyűlés elnöke kifejezte a közrészvétet s a közgyűlés Molnár A. érdemeiről jegyzőkönyvileg emlékezve meg elhatározta, hogy temetésére koszorút küld. Ugyancsak koszorukat vittek a budapesti tantestület, az orsz. izraelita tanítótestület, a fővárosi szeretetház egyesület stb. s az orsz. tanítógyűlés tagjai közül számosan vettek részt a temetésen, többek közt Péterfi Sándor, dr. Emericy Géza, Seligmann Eleázár stb. Életéről még a következőket közölhetjük: Molnár rendszeren 7 órákor kelt, s tízig dolgozott. Tíz órákor ment a képviselőházba, melynek egyetlen egy ülését sem mulasztotta el. Ülés után Hermann Ottó, dr. Tarnovszky és dr. Mann társaságában szokott ebédelni a Szikszay vendéglőben. — Ebéd után sétát tett, öt órákor bizottsági, akadémiai vagy egyéb ülésre ment. Hét órákor visszatért csendes lakásába, s 10 óráig szakadatlanul dolgozott.

— A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr dr. Felméri Lajos egyetemi tanárt s lapunk tisztelt munkatársát, a helybeli tanítónőképző intézet igazgatótanácsa rendes tagjává nevezte ki.

— A helybeli felső leányiskolában a természettudományi tanszékre az iskolaszék a múlt hó 15-én tulyomó többséggel Burnácz János tanárjelöltet választotta meg,

— Pályázat meghosszabbítás. A kolozsvári ev. ref. egyházközség külmagyarutczai vegyes népiskolájában egyik tanítói állomás betöltésére a pályázati idő f. év szeptember 10-éig meghosszabbították. A megválasztandó csak egy évi idő után fog állandósíthatni, ha erre érdemesnek bizonyul. Javadalma 400 frt havonk. részletekben fizetve, és az iskola telkén szabad szállás. A kellőleg felszerelt folyamodványok a jelzett egyház főgondnoka Dr. Söcs Emil urhoz Kolozsvárra czimzendők. A kolozsvári ev. ref. egyház kebli tanácsának 1881. augusztus 21-én tartott gyűléséből.

— Az orsz. tanszerkiállításnak, melyet az országos tanítógyűlés alkalmával rendezett egy bizottság Mayer Miksa elnöklete alatt, sok látogatója volt a közgyűlés alatt. Állandó tanszermuzeum megállapítása biztossnak tekinthető. A kiállítás szintén sikerült. A kiállításon Lampel Róbert, Posner Károly Lajos, Zilahy Sámuel, a znyóvái tanítóképző-intézet vettek kiváló részt Zilahy könyvszekrényét, melyben csupa népkönyvtárak számára való könyvek voltak egybegyűjtve, Mayer, kiállítási elnök e találó megjegyzéssel mutatta be: Egy egész nemzet műveltsége van e szekrényben“. Preischel Nándor számoló gépe, Dr. Kerékgyártó Elek által szerkesztett és Posner által kiadott 2 kros füzetek, melyekbe jelesebb emberek életrajzai és arcképei vannak, Laufer és Feivel iskolai butorai, Tyroler szemléleti állatutánzatai, Madary új szerkezetű iskolapadjai tűntek föl leginkább. A znyóvái tanítóképző intézet tanítványai által készített faragványok szinte tel-szettek.

— Nők munka-köre cím alatt vasárnap megjelenő hetilapot szándékozik megindítani Bevilacqua Rezső postatiszt Debreczenben, oly célzattal, hogy a városban, de ország-szerte is megindult társadalmi mozgalomnak a nőiipar fejlesztésnek állandó közlönyé legyen. „A nőiipar és női munkaképesség meghonosítása oly életbe vágó szükség, hogy azt a mélyen elharapódzott társadalmi bajok meggátlása végett országszerte életbeléptetni kell, mert anyagi és erkölcsi jólétünk óráról órára süllyed. Ez azon tér, mely felé törekedni a modern cultura egyik legnemesebb hivatása, hivatása leend továbbra is a napi sajtónak, mely utóbbi időben valóban hazafias kötelességet teljesített az által, hogy a nők munkaképesítésének emelésére a kellő szellemi támogatást megadta, ez leend hivatása az általam s több jeles írónk támogatása s közreműködésével szerkesztendő „Nők Munkaköré“ című lapnak“. E szavakat tartalmazza az előzetsre felhívó. Előfizetési ár egész évre 2 ft negyedévre 50 kr. Előfizetési pénzek hozzá intézendők Debreczenbe.

— Mullattató zsebkönyvtár cím alatt Buzáovits Gusztáv esztergomi könyvkiadó, Dr. Kőrösy László szerkesztésében egy humorisztikus vállalatot indított meg, mely köré elsőrangú írónkon kívül a fővárosi és vidéki sajtó kiténtető elismerése is csatlakozik. A vállalat eddig tíz füzetet adott. Az első ötről már volt alkalmunk röviden megemlékezni. Az utóbbi öt füzet a következő tartalommal jelent meg: 6. füzet. Humoros költemények. A legkitünőbb régibb és újabb humoros költemények gyűjteménye. 7. füzet. M. F. Márton ur bajai. Humoreszk. 8. füzet. A kitünő vendég. Vigjáték egy felvonásban Csepreghy Ferencztől. Különösen műkedvelőknek előadásra alkalmas. 9. 10. (kettős füzet) Eckstein hirnevet humoreszkjének (Im Carcer) fordítása Dr. Spinoza tollából Az iskolai kalodában cím alatt. A Mullattató Zsebkönyvtár minden egyes füzeté befejezett egészet nyújt s tartalmánál és irányánál fogva a nagy közönségnek ajánlható. A füzetek ára egyenkint 12 kr. Tíz egymásután következő számú füzet előfizetési ára bérmentes szállítással 1 ft. Megrendelhető postautalvánnyal Buzáovits Gusztáv könyvkiadóságából Esztergomban.